

‘Waarom kan muziek een mens zo diep raken?’

17 januari 2009 | Interview

Isabelle van Elferen combineert een carrière als onderzoeker en docent Muziek en Nieuwe Media aan de Universiteit van Utrecht met een grote voorliefde voor Gothic.

“De leidende draad in mijn leven is de behoefte om bruggen te slaan tussen zaken die ogenschijnlijk tegengesteld zijn. Zo doceer ik over historische muziekstukken, maar geef ik ook les over computergamemuziek, downloadcultuur en iPods. Ik ben dol op Bach, maar luister ook naar The Cure en Nick Cave. Ik ben universitair onderzoeker en docent, maar ook een Goth. Dat is hoe ik in het leven sta. Ik wil niet denken in vaststaande tegenstellingen, maar begeef me opzettelijk in de ruimte daartussen om te onderzoeken wat er gebeurt als je dat doet.

Als kind was ik al heel nieuwsgierig. Ik ben opgegroeid in de Achterhoek en herinner me dat ik toen al met veel verschillende dingen tegelijk bezig was. Zware literaire boeken wisselde ik af met detectives, klassieke muziek van Bach met popmuziek. Muziek heeft altijd een grote rol in mijn leven gespeeld. Ik zing heel erg graag en wist al vrij jong dat ik Muziekwetenschap wilde studeren. Het is fascinerend om te zien wat muziek met mensen doet. Niet zo zeer op een feitelijke basis, maar de gedachte erachter. Waarom kan bepaalde muziek een mens zo diep raken?

Ik was een heel serieuze student. Dat klinkt een beetje saai misschien, maar het is niet anders. Ik zat in Utrecht op kamers en hield me vooral bezig met klassieke muziek en mijn studie. Na mijn promotie in 2003 had ik het geluk dat ik gelijk aan de slag kon op de afdeling Algemene Cultuurwetenschappen aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, maar na twee jaar ging ik Utrecht wel heel erg missen. Ik heb gezocht naar een baan in Utrecht en ben zo terechtgekomen op de plek waar ik nu zit, als onderzoeker en docent Muziek en Nieuwe Media.

De voorliefde voor Gothic zat al langere tijd in mij. Ik luisterde al jaren veel naar Gothic muziek, maar durfde me er nooit echt verder in te verdiepen. Waarom weet ik eigenlijk niet, maar pas de laatste jaren ben ik me er echt actief mee bezig gaan houden. Veel mensen vinden het een beetje raar als ze horen dat ik Goth ben. Er doen ook zo veel afgrijselijke vooroordelen de ronde. Dat we allemaal zelfmoord willen plegen, satanisten zijn, aan zelfmutilatie doen, onze tanden laten scherpen, kattenbloed drinken of in doodskisten slapen. Met Gothic heeft dat alles niets te maken. Ik ken heel wat mensen in het wereldje en heb nog nooit gezien of gehoord dat iemand zulke dingen doet of heeft gedaan. Gothic draait om het erkennen van alle facetten van het leven, ook die kanten van het leven die jij of de maatschappij misschien een klein beetje eng vindt. Het gaat om de confrontatie met dingen die tussen de vaststaande cultuur in staan, tussen goed en slecht, tussen man en vrouw, tussen moraal en de afwezigheid van moraal, tussen zwart en wit.

Je vindt die ogenschijnlijke tegenstellingen, die confrontaties bijvoorbeeld in films. Neem nu Dracula. Hij is levend noch dood, goed noch slecht. Natuurlijk, hij is wel slecht, want hij vermoordt mensen. Maar aan de andere kant schuilt er achter zijn verschrikkelijke daden ook het verhaal van een liefdestragedie. Dat plaatst hem in het schemergebied waar ik het net over had. De liefde is ook zoiets. Wij willen denken dat de liefde alleen maar heel goed is, maar het maakt ook jaloers en zelfs woedend. In de Gothicculturen onderzoeken we ook dié kant.

Gothic kan ‘m ook zitten in het soort literatuur dat je leest, de muziek die je beluistert of de manier waarop je jezelf kleedt als je naar een feestje gaat. Er zijn Goths die hun gezicht helemaal wit maken en daarna met grijze blusher een doodshoofdachtig iets creëren. Gewoon, om te kijken hoe dat voelt. Het is het aftasten van dingen die maatschappelijk als de ‘dark

side' worden gezien. Maar Gothic is niet alleen maar die 'dark side': het zijn juist de 'dark side' en de 'light side' om het zo maar even te noemen, die in Gothic samenkomen.

Wat Gothic verder betekent, is voor iedereen verschillend. Voor mij houdt het in dat ik luister naar Gothic muziek, Gothic films bekijk en wel eens naar een Gothic feest ga. Maar ik ben absoluut niet alleen maar met Gothic bezig. Voor veel mensen is het een lifestyle, terwijl ik het meer zie als een toevoeging. Ik kleeft me meestal wel in het zwart, maar ik ben in het dagelijkse leven ook gewoon docent en onderzoeker. Ik moet er niet aan denken om volledig uitgedost college te geven. Dat zou mijn collega's en studenten ook wel een beetje afschrikken.

Wat ik draag als ik een Gothic feest heb, is meestal iets in neoromantische stijl. Volledig in het zwart natuurlijk, een strak aangesnoerd korset, lange handschoenen, donkere lippenstift en donkere eyeliner. Studenten vragen wel eens of ik op die manier gekleed college wil geven, ze zijn heel nieuwsgierig hoe ik er dan uitzie. Maar dat ben ik niet van plan. Ik heb het wél gedaan tijdens het wetenschappelijke congres dat ik afgelopen zomer samen met de Universiteit Utrecht en het Gothicfestival Summer Darkness heb georganiseerd.

Het thema van dat congres was 'Uncanny Media' en ging over wat een medium kan toevoegen aan een verhaal. In een film van David Lynch bijvoorbeeld brengt de cameravoering extra spanning in de scènes. In de Gothicmuziek brengen bijvoorbeeld diepe stemmen of echo's een extra laag aan. En in de Gothic literatuur zijn de vertellers vaak niet betrouwbaar, waardoor de lezer op het verkeerde been wordt gezet. Een fascinerend thema waar ik in het verleden al veel onderzoek naar had gedaan, vandaar dat ik dat congres heb georganiseerd.

Ik heb Summer Darkness met opzet bij het congres betrokken. Enerzijds omdat ik vind dat de universiteit niet alleen over het ivoren torentje gaat, anderzijds omdat juist Gothicbands heel erg gebruikmaken van extra lagen door een medium. Het bleek een geweldige combinatie waarover iedereen enthousiast was. Van alle kanten wordt me nu gevraagd of het weer gaat gebeuren. Om alvast een tipje van de sluier op te lichten: waarschijnlijk wel. Het congres zal dan gaan over rituelen én er komt een optreden van een wereldwijd bekend iemand."

Wie is Isabelle van Elferen?

Isabella van Elferen (34) promoveerde in 2003 in Utrecht op de dissertatie *Mystical Love in the German Baroque: Theology – Poetry - Music*. Van 2003 tot 2005 werkte ze als docent popmuziek aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Inmiddels heeft ze een vaste betrekking als docent en onderzoeker muziek en media aan de Universiteit Utrecht. Isabella gaf lezingen in onder andere Nederland, Duitsland, Engeland, Canada en de Verenigde Staten en gaf gastcolleges aan Oxford University en Durham University. Zij organiseerde daarnaast diverse internationale congressen en brengt in december een nieuw boek uit. Dit boek is een uitwerking van haar dissertatie.